

Forum

Den danske vildtudbyttestatistik er unik

I en ny analyse publiceret i Europas førende vildtbiologiske tidsskrift, *European Journal of Wildlife Research*, giver vi et portræt af mere end 100 års jagt i Danmark. I portrættet, der i høj grad er baseret på mere end 80 års vildtudbyttestatistik, sættes de meget store ændringer i jagten siden midten af 1800tallet ind i et samfundsmæssigt perspektiv af velstandsudvikling, jægernes egne præferencer, det øvrige samfunds holdninger og den deraf følgende lovgivning. Det diskuteres, i hvilken udstrækning jagten påvirker bestandene – herunder forstyrrelsernes betydning. Til slut vurderer vi, at udviklingen har gavn timer både jægerne og vildtbestandene, samt hvordan fremtidsperspektiverne er for jagten i Danmark.

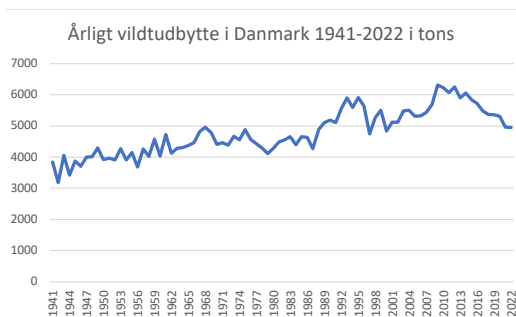
Danske jægers årlige indberetninger af, hvad de har skudt i den forløbne sæson, er enestående ved at række mere end 80 år tilbage og ved at være ganske pålidelig. Det er kun de andre nordiske lande, der også har en brugbar, men altså væsentligt kortere vildtudbyttestatistik, hvilket givetvis hænger sammen

med, at vi i disse lande har stor tillid til offentlige myndigheder. De fleste andre steder i Europa har noget tilsvarende langt fra været muligt.

Det har helt sikkert gavn timer de danske jægere, idet de jævnlige justeringer af jagttider mv. er baseret på data, ikke myter og 'hvad nogen tror'. I det lange løb

En lang række arter, der var blevet kraftigt decimerede eller direkte udryddet, gik stærkt frem eller genindvandrede, efter at de blev fredet: Havørn, Kongeørn, Fiskeørn, Vandrefalk, Tårnfalk, Rød Glente, Rørhøg, Knopsvane, Gravand, Ederfugl, Klyde, Storspove, Trane, Skovsneppe, Stor Hornugle, Skarv, Fiskehejre, Rørdrum, Ravn, odder, ulv, gråsæl, spættet sæl, rastende Hjejler og de fleste gåse- og hjortebestande, hvor vintergrønne marker de senere årtier har hjulpet godt til for de sidstnævnte. Duehøgen kniber det som bekendt mere for. Foto: Erik Thomsen, Havørne.

har det betydet store ændringer i jagten herhjemme. Fredning af mange mindre arter med lav årlig ynglesucces såsom vadefuglene er blevet erstattet af langt større udbytter af bestande, der er vokset kolossalt i antal, og som har væsentligt højere vægt, især gæs og hjortevildt.

Resultatet er, at danske jægere i de senere år har kunnet hjembringe nærværd dobbelt så meget vildt målt i levende vægt, dvs. 5000-6000 tons pr. år, som de gjorde for 80 år siden (se figuren). Dette er sket på trods af, at udbyttet målt i antal nedlagte individer først steg fra 2 mio. i begyndelsen af 1940'erne til 4 mio. omkring 1970, og så faldt igen til knapt 2 mio. i dag. Ganske overraskende er det derfor, at det gennemsnitlige udbytte pr. jæger har varieret mellem 30 og 40 kg levendevægt i alle årene. Antallet af nedlagte gæs og krondyr er således fordoblet siden 1940'erne og rådyrene syvdoblet indtil sygdom ramte bestanden.

De meget store stigninger i udbytterne af gæs og hjortevildt modsvares desværre af voldsomme nedgange for især Agerhøns og harer, men i høj grad også for Ringduer. Det er først og fremmest nedgange for disse tre arter, der slår markant igennem i nedgangen i antal nedlagte individer siden 1970'erne.

Aldrende jægere

Disse store forskydninger skyldes ikke alene ændringer i antal fredede arter, indskrænkede jagttider osv., men givetvis også ændringer blandt jægerne selv. Hvor de fleste jægere var omkring 30 år gamle i 1970'erne, er median-alderen i dag over 55 år. Det har bidraget til, at de meget krævende jagtformer som fx pramjagt er aftaget væsentligt, mens de mere selskabelige og mindre fysisk krævende jagter på opdrættede Fasaner og Gråænder samt riffeljagt er steget tilsvarende.

Men det er ikke det eneste. Det stærkt stigende antal jægere fra omkring 60.000 først i 1920'erne til det

tredobbelte fra omkring 1980 hænger givetvis sammen med den stærkt øgede velstand og mere fritid, som håndværkere og mange andre opnåede især efter 2. Verdenskrig. Mange flere byboere fik råd til en bil og fx en skydepram eller motorjolle, så de kunne dyrke deres passion og supplere husholdningen med vildt. Og Danmark lå helt i top i Europa hvad angår antal jagtbare vandfuglearter og antal nedlagte andefugle i relation både til forekomsterne af arterne her i landet og i relation til antallet af skudte vandfugle i andre europæiske lande.

Det medførte temmelig 'vilde' forhold mange steder ved kysterne, som det blev beskrevet i bladet *Jæger* for nogle få år siden om Randers Fjord og dokumenteret ved skudtællinger og andre observationer flere steder i landet. Fx kunne Vildtbiologisk Station konstatere, at 16 % af de afgivne skud i Vadehavet midt i 1980'erne var mod fredede arter. Det er de fleste jægere åbenbart 'vokset fra', så man slet ikke hører om eller ser noget, der bare ligner de ulovligheder, der foregik mange steder for 30-50 år siden. I dag er velstanden nået så vidt, at rigtig mange jægere har råd til at være med i jagtkonsortier mv. til priser, som ville være helt utænkelige tidligere.

Den traditionelle vildtpleje i form af bekæmpelse af krager og ræve er også aftaget til henholdsvis en femtedel og det halve.

Mange ændringer har været til glæde for jægerne

De 'vilde' tilstande mange steder i landet førte til en intens debat med flere hundrede indlæg i de trykte medier såvel som i radio og fjernsyn fra sidst i 1970'erne og gennem det meste af '80'erne. Det førte dels til nedlæggelse af Jagtrådet alene med jagtforeningsformænd ved bordet og etableringen af Vildtforvaltningsrådet med repræsentation af alle relevante interesser. De fleste vadefugle blev fredet i løbet af en 25-årig periode, motorbådsjagt blev forbudt i fjordene til glæde også for pramjægerne, blyhagl og siden bly i riffelammunition blev forbudt, og der blev oprettet og udvidet et halvt hundrede reservater over hele landet efter lokale forhandlinger mellem jægere og andre naturbrugere.

Af disse ændringer var reservaterne nok af størst betydning. Antallet af rastende ænder om efteråret i de enkelte områder blev mangedoblet, og selv for hele landet samlet steg fugletallene med en faktor 2-5. Alligevel bliver der i dag skudt lige så mange

svømmeænder, som der blev, inden reservaterne blev oprettet, selv om netop svømmeænderne er dem, reservaterne har givet mest beskyttelse. Der er helt enkelt blevet langt flere fugle at drive jagt på i resten af landet takket være de forbedrede forhold for fuglene.

Stadig mange uafklarede spørgsmål

Hvilke arter af pattedyr og fugle, der kan drives jagt på, er altid blevet besluttet politisk, hvad enten det er i Folketinget eller i EU's politiske organer. Men forvaltningen af de jagtbare arter foregår i dag på et langt mere oplyst grundlag end tidligere, og det er vores indtryk, at vildtbiologerne i dag respekteres bredt blandt danske jægere. Alligevel må man konstatere, at vi endnu ikke har ordentligt styr på, i hvilken udstrækning jagten holder bestandene nede på et lavere niveau, end naturen giver livsvilkår til. Her taler vi ikke om de arter, man ønsker at holde nede i antal, men om alle de arter, som jægere såvel som andre naturinteresserede gerne ser trives.

Således vurderer vildtbiologerne fra Aarhus Universitet, at bestandene af 17 fuglearter (eksklusive dem man ønsker at begrænse) "muligvis" er negativt påvirkede af jagt her i landet eller på trækvejen generelt. Det kan være, at der skydes for mange, og det kan være, at dette sammen med de forstyrrelser, jagten medfører, forhindrer fuglene i at udnytte fødemulighederne fuldt ud. Her er det tankevækkende, at den stramt styrede jagt, der nu er på Kortnæbbet Gås som led i den såkaldt adaptive forvaltning kan holde bestanden nede, mens mange synes at mene, at jagten på alle de andre jagtbare arter ikke gør det. Det er svært at se, hvorfor det skulle være meget anderledes for mange andre arter.

Et andet udestående spørgsmål er, hvad effekten er af den stærkt øgede skyhed, som jagten medfører specielt hos flok-levende arter. Rejser man i dele af verden, hvor der ikke drives særlig meget jagt – eller slet ingen – som fx i Indien, forundres man over, hvor tillidsfulde mange dyr er. Ja, man behøver kun at tage til Vadehavet syd for grænsen for at se, at selv store

Der er rigtig mange undersøgelser, der dokumenterer, hvordan fugle bliver fordrevet pga. jagt, men vi ved ikke ret meget om, hvad det betyder for bestandene som sådan. Det samme gælder, hvor meget mere sky fuglene bliver, end de ellers ville have været, så også alle andre menneskelige aktiviteter i naturen forstyrrer langt mere, end de normalt ville have gjort. Foto: John Larsen; Pibeænder.

Der var engang for ikke så længe siden

Frem til midten af 1800tallet var jagt med skydevåben et privilegie for adel og kongehus, men omkring tidspunktet for demokratiseringen af Danmark blev jagten 'socialiseret', så grundejeren fik jagtretten på egen jord, og jagten på søterritoriet blev fri. Da industrialiseringen samtidig betød masseproduktion af jagtvåben, og de to slesvigske krige frigav mange tusinde forældede glatløbende våben til en billig penge, førte det til et voldsomt pres på vildtet.

Som et tidsbillede fra 1800tallet diskuterer digterpræsten og nimroden Steen Steensen Blicher under overskriften "Ællingejagt" i sit jagttidsskrift *Diana* i 1830'erne, hvordan man får skudt de store ællinger og hun-anden, inden de forsvinder eller gemmer sig! Så Kaalunds digt *Den dræbte and* fra 1845 er ikke bare sentimentalt, det var virkeligheden dengang.

Frem til sidst i 1800tallet var der praktisk taget ingen lovgivning til at regulere jagten, så en gruppe godsejere og andre med overskud til at tænke lidt længere end til det næste måltid, dannede Dansk

Jagtforening i 1884 som "et Kraftigt Forsøg paa at frelse Resterne af Danmarks forhen saa rige Vildtbestand." "Lidt efter lidt skal det da nok gaa op for den store Del af Befolkningen, at der kan og skal gøres noget Alvorligt for at hæmme det overhaandstgørende Krybskytteri og den systematiske Udryddelse, Vildtet for Tiden er Gjenstand for."

Toogtyve år senere blev Dansk Ornitologisk Forening dannet bl.a. med det formål at få reduceret bekæmpelsen af rovfuglene. Siden gik det langsomt fremad med stadig bedre beskyttelse af først ynglefugle som Knopsvane, Gravand, Grågå, Klyde og Vandrefalk i 1920'erne, stadig bedre beskyttelse af de andre rovfugle op gennem 1900tallet, lidt flere jagtfredede områder og forårsfredningen af resten af gæssene så sent som i 1950'erne. Da var mange gåsebestande og sikkert også en del andre svømmefugle så stærkt reducerede, at det stod klart for mange, at der skulle gøres noget. Det blev et vendepunkt, som førte frem til det store genembrud i 1980'erne og fremgang for mange arter, som beskrevet i nærværende artikel.

flokke af gæs og Hjejler bliver stående, selv om man passerer mindre end 30 m forbi dem.

Der mangler forskning i, hvad den øgede skyhed betyder i form af, at også alle andre menneskelige aktiviteter fortrænger fx fugleflokke fra områder, hvor de ellers kunne have rastet og fourageret. Hertil kommer befolkningens forringede oplevelsesmuligheder i naturen ved at dyrene forsvinder på meget længere afstand, end de ellers ville have gjort.

Rige jagtmuligheder også i fremtiden

Den fagligt funderede forvaltning af jagten, som er foregået især i de sidste 20-40 år, har været til fordel for alle parter. Nylige eksempler er forlængelse af jagttiden for Grågå og Canadagå i august, adaptiv forvaltning af jagten på Kortnæbbet Gås og beskyttelse af truede arter, der som fx Tajgasædgå kun forekommer i visse dele af Danmark, og man derfor ikke behøver at frede sædgæssene i andre dele af landet.

Fra et jægernes synspunkt er et nok så vigtigt resultat af samarbejdet i Vildtforvaltningsrådet og vildtbio-

logernes fagligt baserede rådgivning har betydet, at der ikke har været grobund for en anti-jagtorganisation i Danmark.

På denne baggrund vurderer vi, at der også i fremtiden vil være rige muligheder for jagt i Danmark. Man kan tænke sig, at jagten på arter som havdykænder med deres lave årlige ynglesucces og på forstyrrelsesfølsomme arter vil blive yderligere indskrænket, mens de mange nye skove vil øge jagtmulighederne mange steder. Måske kan man endda forestille sig, at vi kan få noget af markviltet tilbage, hvis det lykkes at vende landbrugsdriften i en mere naturvenlig retning.

Hans Meltofte og Anders P. Tøttrup
Statens Naturhistoriske Museum,
Københavns Universitet

Meltofte, H. & A.P. Tøttrup 2024: Danish hunting in the light of unique citizen science bag statistics spanning 80 years. – Eur. J. Wildl. Res. 70: doi.org/10.1007/s10344-024-01865-5

En lidt kortere version af artiklen har været trykt som Naturkronik i Danmarks Jægerforbunds magasin *Jæger* 2025(5): 120-121.